

ANMELDELSE

Demokratiets langsomme og smertefulde død

Matt Qvortrup har skrevet en deprimerende, men stærk læs-
værdig lille bog om demokratiernes krise og autokraternes
fremmarch i begyndelsen af det 21. århundrede.

af Lisbeth Pilegaard

Matt Qvortrup:
*Death by a Thousand Cuts –
The Slow Demise of Democracy.*
Forlaget De Gruyter 2021,
187 s., 1144,95 kr.

'De tusinde knivstiks død' var oprindeligt en kinesisk og særdeles onskabsfuld form for afstraffelse, der udsatte den pågældende person for en langsom og pinefuld død. Og ikke nok med det – akten var ikke kun tiltænkt til at straffe personen i dette liv, men også i det næste. Professor og kommentator Matt Qvortrup har med andre ord valgt en stærk titel til sin seneste bog om demokratiets tilstand.

Bogens forord har Qvortrup skrevet i en taxa i London i november 2020, hvor han var på vej til BBC for at udtale sig om præsident Trump og hans anklager om, at nogen stjal præsidentens valgresultat. Qvortrups bekymring for demokratiet voksede, mens han skrev bogen, og i hans epilog er bekymringen ikke blevet mindre i løbet af det forgangne år, tværtimod.

Demokratiet under pres

Man kan nemlig roligt sige, at der er kommet flere ting at bekymre sig om siden 2020, når det gælder demokratiet tilstand. Angrebet på amerikanske Capitol Hill, flere statslederes ageren under pandemien herunder deres misbrug af magt, Rusland, der fængsler og forgifter oppositionspolitikere, europæiske leders åbenlyse udfordring af EU's værdigrundlag, militærkup i Myanmar og Sudan, Talibans overtagelse af Afghanistan – bare for at nævne nogle hændelser.

Varieties of Democracy, det ledende globale forskningsprogram, når det gælder måling af demokratier, understreger alvoren i deres årlige rapport. I 2010 levede 48 procent af verdens befolkning i autokratier – i 2020 var tallet steget til 68 procent. I 2010 levede 6 procent af verdens befolkning i lande, der havde autokratiske træk – i 2020 var det steget til 34 procent.

Magtglade ledere i flere lande gør sit for at beholde deres position og privileger, og demokratiet har dårlige kår på flere kontinenter, herunder i Europa. Uafhængige medier, som

kunne agere vagthund, bliver ved lov og trusler presset ud af lande, og journalister mister deres job i for eksempel Rusland, Tyrkiet og Belarus. Civilsamsfundsorganisationer oplever i stigende grad et mindre råderum og frihed til at udfolde sig og kritisere statsledere og systemer.

Verden befinder sig således i en bølge af autokratisering, hvor den demokratiske styreform bliver udfordret – praktisk, politisk og ideologisk.

Historie gennemgang i ekspresfart

I løbet af 150 sider skriver Qvortrup sig igennem det sidste århundredes politiske historie. Han viser en ambitiøs spændvidde med sin bog, der forsøger at afdække demokratiets svagheder siden dets oprindelse hos grækerne og romerne. Igennem bogen dykker han blandt andet ned i diktators psykologi og historie fortrinsvis fra Første Verdenskrigs afslutning i 1919 og frem.

Kapitlerne er velskrevne og underholdende og spækket med citater. Endda så mange at man indimellem overmættes af kloge citater og referencer, der faktisk udgør næsten en tredjedel af bogen i form af noter og referencer.

Qvortrup fremlægger indledningsvis i bogen sit dilemma som forsker og sit valg af kilder og analyse.

Denne bog er anderledes end hans tidligere bøger, og han kalder bogen for et rigtigt essay i den franske betydning af ordet 'test'. Qvortrup følger således i sporene fra den amerikanske sociolog professor Charles Wright Mills i forsøget på at teste den sociologiske imagination tilgang i praksis ved at studere oprindelsen, årsagerne og effekterne af autokratisk styre og diktaturer. Mills udviklede denne tilgang i 1950'erne, hvor man for eksempel undersøger fra et individs erfaringer til helt overordnet globale begreber og den relation, der opstår i den spændvidde.

Bogen er opdelt i otte kapitler, der gennemgår teori om demokratiets sammenbrud i kapitel et og diktatorens psykopatologi og forskellige typer af diktatorer efter Første Verdenskrig frem til Anden Verdenskrig og efterfølgende under Den Kolde Krig i kapitel to til fem.

Qvortrup beskriver i kapitel seks diktatorer og demagoger. Den politiske udvikling især i Peru kommer under lup og vurdering af Qvortrup i samme kapitel.

Qvortrup når vidt omkring med forskningseksempler og egen empirisk erfaring fra stort set alle dele af verden og beskriver de "demokratiske lidelser", som lande som Argentina, Brasilien, Peru, Liberia, Ungarn, Tyrkiet og Ghana har gennemgået. Qvortrup har selv arbejdet blandt andet i Ghana og har en lille fin reference til Karen Blixen, da han indleder afsnittet med *I once had a job in Ghana*.

Demokratiets indre fejl

Efter en 'tour de force' gennem mange landes politiske historie ender Qvortrup med at reflektere over, hvorfor demagoger og diktatorer overhovedet får medvind i deres ofte excentriske og populistiske ageren. Her berører bogen et vigtigt område og paradoks i forhold til borgeres oplevelse af eksklusion og tilsidesættelse – at de ikke bliver set og hørt af flertallet eller eliten og derfor ønsker og stemmer for 'den stærke mand', der kan rydde op og give de undertrykte en stemme. Dette har forskeren og den politiske filosof Jan-Werner Müller i øvrigt også skrevet om.

Qvortrup kommer ind på, at der er en bekymrende tendens til, at vælgere har mistet troen på demokratiet og er utilfredse med demokratiets ageren – og at der dermed opstår en generel mangel på opbakning til styreformen. Qvortrup refererer til data, der blandt andet viser, at i 2016 havde 46 procent af den amerikanske befolkning mistet troen på det amerikanske demokrati.

Bogen trækker nogle dystre spor fra historien, men Qvortrup når dog at berolige læseren med, at demokratiet trods alle dets svagheder og mangler giver borgerne et bedre liv end de autokratiske styre. Simpelt sagt, så viser forskningen, at vi lever længere og bedre i demokratier, som også er mere velhavende og bedre i stand til at tage sig af deres befolkninger. Der findes kort sagt en direkte korrelation mellem velstand og demokrati. Qvortrup vil ikke moralisere over kleptokrater, men han kommer med en

klar vurdering af, at diktatorer bruger pengene på at fastholde deres magt og ikke på at udvikle deres lande, og derfor er det på sigt en dårlig forretning og meget dyrt at holde fast i magten.

Bogen er dog ikke lyserød fortælling om, at det gode altid vinder over det mørke. Qvortrup advarer os alle om, at der er en negativ udvikling i gang, og at principperne for en demokratisk styreform er udfordret. Derfor tilskynder han til, at vi ikke tager demokratiet for givet. I sit, efter eget udsagn, ikke-forskningsbaserede efterskrift understreger Qvortrup, at demokratiet ikke er afgået ved døden, men at der sker en alvorlig og langsom erodering af demokratiet blandt andet gennem *fake news*. Derfor slår han et slag for den klassiske uddannelse og kritiske tænkning som baggrund for at tvivle på alt og dermed sikre, at vi ikke ender i despotens morads.

Demokratiet har allerede fået nogle knivstik – ikke dødelige, men nok til at det bløder. Vi må nu tage faren alvorligt og stoppe en langsom, pinefuld død, lyder Qvortrups afsluttende bemærkning: ”Den bedste modgift mod tyranni er at afsløre det”.

Qvortrup når at adressere mange komplekse aspekter i sin bog, og hvis man læser den som et essay, er det et velskrevet, underholdende, vidende og gribende indlæg, som styrker forståelsen af den politiske historie og demokratiets udfordringer – og forhåbentlig medvirker til at styrke og forsvare det.

Lisbeth Pilegaard (f. 1968) er direktør i Dansk Institut for Partier og Demokrati (DIPD) og bestyrelsesmedlem og leder af forretningsudvalget i den Europæiske Demokratifond (EED - European Endowment for Democracy). Hun har tidligere arbejdet som rådgiver for FN og leder i forskellige internationale humanitære organisationer på Balkan, i Mellemøsten, Asien og Afrika.

